

Γ. Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΛΙΑΝΤΑ ΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ - ΑΞΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΜΕ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ,
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ
ΣΧΟΛΙΑΣΜΟ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ
ΗΡΚΟ ΚΑΙ ΣΤΑΝΤΗ Ρ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΘΗΝΑ
2013

γραφοί και βαγκνερικές όπερες - ό,τι τελοσπάντων άποτελεί άντι- κείμενο τών έπιφυλλίδων τής Έστίας, πρός ένημέρωσιν τών φιλο- περίεργων άναγνωστών γιά τήν τελευταία λέξη τών συνηθειών και τών έπιτευγμάτων τής Μεσευρώπης, τά παραχώνει στην άφήγησή, λές και θ' άντισταθμίζονταν έτσι οί άκραίες και διόλου πειστικές φιγούρες τών ήρώων του, πού περιδιαβαίνουν, σά φαντάσματα σι- δερόφραχτων ίπποτών σ' έναν κόσμο ξένο τους...

Στό χώρο τής έρμηνείας, ή Σιδερά-Λύτρα, μέ συνέπεια ώθούμε- νη στα έσχατα, σήκωσε κάθε πέτρα τής Γοττίγκης γιά νά τεκμηρι- ώση πλήρως τά όποια «πραγματολογικά στοιχεία». ⁸ Ός και τόν Πασχάλη γύρευε στα έγγραφα τής Μεταλλευτικής Άκαδημίας του Κλάουσταλ, προϋποθέτοντας όμως έτσι μιá «δημοσιογραφική» κα- ταγραφή γεγονότων άπ' τόν Βιζυηνό - κάτι διόλου άυτόνοητο δά! Άλλοι, τείνουν νά θεωρήσουν Πασχάλη κι άφηγητή -άνίατο ιδανιστή τόν ένα και νηφάλιο πραγματιστή τόν άλλο-, δυό άντιπαλαίουσες όψεις του ίδιου του συγγραφέα, μπρός σέ μιá συναισθηματική κρί- ση. ⁹ Όστόσο, δέν άπαλλάσσονται και τοῦτοι άπ' τό ρηχό έπιποθού- μενο ν' άνασάλυπταν μιάν έρωτική άπογοήτευση του Βιζυηνού στην Άθήνα, μέ κάποιον κατωτερικό γύναιο, ώστε νά ταύτιζαν τήν Εύλα- λία κείνη, πού τόσο είχε σημαδέψει τόν Πασχάλη, μέ προσωπικό του πάλι βίωμα. Δέν χρειάζονται όμως τόσο άπτές «άφορμές» γιά νά δι- ακρίνη κανείς κάτω άπ' τούς μελοδραματισμούς τών ΣΠΙ, τό τρα- γικό άγχος, τή θανάσιμη άγωνία του έρωτευμένου πούχει έπίγνωση πώς έχει προσβληθί άπό άφροδίσιο και δέν μπορεί ν' άνταποκριθί στόν έρωτά του... Άν έτσι διαβαζόταν τό άτεχνο τοῦτο άφήγημα, και οί ύπερβολές του θάταν άνεκτότερες, και οί ιδανισμοί πιό ευε- ξήγητοι, και ή ψυχολογία -τής μιās, πού δέν κατανοεί γιατί άπω- θείται, και του άλλουνοῦ, πού άπωθει ό,τι άκριβώς παράφορα έπι- θυμεί- πιό εύλογη! Και τ' ότι μπορεί, βέβαια, ήδη άπ' όταν τόγραφε νά γνώριζε τήν άρρώστια του ό Βιζυηνός, διόλου άπίθανο. ¹⁰ Όσο γιά τό άν όντως ύπήρξε κάποια ματαιωμένη σχέση του συγγραφέα, στη Γερμανία τουλάχιστον, πού θά ύποστατίκευε τήν έγκαταλελειμμένη Κλάρα, μιá άδημοσίευτη μαρτυρία του νομικού Άλ. Βαμβέτσου, άπ'

⁸ Βλ. κυρίως Σιδερά-Λύτρα, *Πρόσωπα*.

⁹ Ουίλιαμ Ουάιτ, *Διαβάζω*, 278, 8/1/1992, *Συνέπειαι*, 40-3. Νύξεις στα σχό- λια τών στ.689· 1683.

¹⁰ Πρβλ *Είσαγωγή*, ΧΙ· άσφαλές τεκμήριο, μόνο άπ' τό 1890 διαθέτουμε (*Επι- στολές*, άρ. 14: Άλλά διά νά μή μείνη διά παντός βεβαιωμένος, ότι πολὺ καλά έννόησα και προείδα και προαπεφάσισα τό τέλος μου, πολλούς- πολλούς χρόνους πρίν κατανήσω εις τό άπροχώρητον).

τὸ Ἄρχειο τῶν Η.-Ρ.-Η.-Σ. Ἀποστολίδη,¹¹ τὸ ἐπιβεβαιώνει περὶτρανα:

19/5/1969

Τὸ διήγημα τοῦ Βιζυηνοῦ μοῦ θύμισε μιὰ παλιὰ ἱστορία. Τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1909 ἤμουνα στὴ Λειψία κ' ἔψαχνα γιὰ δωμάτιο. Ἐνας Ἕλλην σπουδαστὴς μου εἶχε ἰδεῖ ἕνα ἐνοικιαστήριο ἀντίκρου στὸ σπίτι του. Ἐμενε σ' ἕναν δρόμον ποὺ τὸν χώριζε σὲ δυὸ ὁ γραφικώτατος ποταμὸς Pleisse ποὺ διασχίζει τὴ Λειψία. Τὸ δωμάτιο ἦταν ὠραία, ἡ τιμὴ λογικὴ (40 μάρκα τὸ μῆνα), ἡ νοικοκυρὰ μιὰ συμπαθητικὴ καὶ πρόθυμὴ γυναικοῦλα γύρω στὰ 45-50, ποὺ ζοῦσε μὲ τὸν ἄνδρα της καὶ τὸν ἐνήλικο γιὸ της. Εἶχαμε σχεδὸν κλεισθεῖ τὴ συμφωνία καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ μιλήσαμε Ἑλληνικὰ μὲ τὸν φίλο μου. Τῆς ἔκανε ἐντύπωση καὶ μὲ ρώτησε τί γλῶσσα μιλάμε. Ὅταν τῆς εἶπα «Ἑλληνικά», σκυθρόπιασε καὶ μοῦ λέει: «δυστυχῶς σὲ Ἑλλῶνα δὲν μπορῶ νὰ δώσω τὸ δωμάτιο». Σαφινάστηκα, γιὰτὶ εἶχαμε πολὺ καλὴ φήμην στὴ Λειψία καὶ τὴ ρώτησα τί συμβαίνει. Μοῦ ἀπάντησε ὅτι εἶχε μιὰ πολὺ δυσάρεστη ἐμπειρία μὲ Ἕλληνες καί, μ' ὄλο ποὺ ἐμεῖς τῆς φαινόμεσθε συμπαθητικοὶ νέοι, δὲν ἤθελε νὰ ἀναξέση παλιὰς πληγῆς. Στὴν ἐπιμονή μου νὰ μᾶς δώσῃ ἐξηγήσεις, πῆγε γιὰ λίγο στὸ δωμάτιό της καὶ γύρισε μὲ δύο φωτογραφίες. Μιὰ δικὴ της σὲ ἡλικία γύρω στὰ 16 μὲ ξέπλεγα μαλλιά καὶ μιὰ ἐνὸς ὠραίου ἄντρα μὲ γένεια ἂν θυμοῦμαι καλά. Καὶ μοῦ διηγήθηκε πῶς ὅταν ἦταν 15-16 χρονῶν πῆγε νὰ καθῆσθαι σπῆτι τους —ἔμενε τότε στὴ Γοττίγκη— ὡς ἐνοικιαστὴς ὁ νέος τῆς φωτογραφίας, ποὺ σπούδαζε στὴ Φιλοσοφικὴ σχολή. Ἀναπτύχθηκε γρήγορα ἐρωτικὸς δεσμὸς —ποὺ ὠλοκληρώθηκε— ἀνάμεσά τους. Ὁ νέος ἔμενε, σὺν γαμπρὸς πιά, χωρὶς νὰ πληρῶνῃ νοίκι ἢ τροφή, κὶ ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὴ Γοττίγκη, ἡ μητέρα της, ποὺ ἦταν μαμμὴ, τοῦ ἔστειλε χρήματα γιὰ κάμποσον καιρὸ. Κάποτε ὁ νέος χάθηκε χωρὶς νὰ δώσῃ ἕκτοτε σημεῖα ζωῆς. Τὸ ὄνομά του ἦταν Γεώργιος Βιζυηνός. Τῆς εἶπα τότε ὅσα ἤξερα γιὰ τὸ Βιζυηνό, τὴν τρέλλα του, τὸ θάνατό του στὸ φρενοκομεῖο, πρὶν δώδεκα περίπου χρόνια. Τὰ μάτια της βοῦρκωσαν, τὰ χαρακτηριστικὰ της μαλάκωσαν καὶ τελικὰ μὲ δέχθηκε γιὰ ἐνοικιαστή. Στὸ δωμάτιο αὐτὸ τῆς Simsonstrasse 9 Partette ἔμεινα ὡς ποὺ ἔφυγα ἀπ' τὴ Λειψία, καὶ ἡ καημένη Frau Wunderlich, ὅπως τὴν ἔλεγαν, μὲ περιποιήθηκε μὲ ὅλη τὴ στοργὴ ποὺ τῆς εἶχε μείνει ἀπὸ τὴν ἄτυχη ἐρωτικὴ της ἀφοσίωση τῶν ἐφηβικῶν της χρόνων πρὸς τὸν ἄτυχο συμπατριώτη μας.

Ἐντυπωσιακὴ, ἀσφαλῶς, ἡ παραλληλία μὲ τὴν ἄλλη ἐγκαταλειμμένη ἀγάπη τοῦ Βιζυηνοῦ στὴν Κύπρον, τὴν Ἑλένη Φυσεντζίδου, ποὺ κοντὰ 20 χρόνια τὸν περίμενε καὶ δὲν παντρεύτηκε παρὰ μεγαλοκοπέλα, σὺν ἔμαθε κὶ αὐτὴ ὅτι εἶχε κλειστῆ στὸ φρενοκομεῖο, κ' ἴσαμε τὰ γεράματά της θυμόταν ἀπέξω τὰ γράμματα καὶ τοὺς στίχους του...¹² Μολαταῦτα, ἡ μελαγχολικὴ του μοῖρα στὴ ζωὴ, ν' ἀφήνῃ πίσω πικραμένες δακρυχέουσες νεαρές, δὲν μετουσιώθηκε λογοτεχνικὰ σὲ κάτι ἀξιόλογο...

¹¹ Τόμ. ΝΖ', σ.15482, ἐπιστολὴ ἐξ ἀφορμῆς τῆς δημοσίευσης τῆς Ἀνθολογίας Δαηγήματος στὸν Τύπο, τὸ 1969. (Πρὸβλ Ἔνος, Α₂³, Ἀθήνα, 2007, ιθ'-ν')

¹² Βιζυηνός, Ἐπιστολές, ἀρ. 1· 3-4· Κουτριάνου, Α', 38-45· Εἰσαγωγή, VIII.